

Іншомовне спілкування та розвиток іншомовної комунікативної культури особистості

У статті розглядаються психолого-педагогічні, психолінгвістичні та соціокультурні фактори іншомовного спілкування, які впливають на іншомовну комунікативну культуру особистості.

Ключові слова: іншомовне спілкування, комунікація, іншомовна комунікативна культура, мовна особистість.

В статье рассматриваются психолого-педагогические, психолингвистические и социокультурные факторы иноязычного общения, влияющие на иноязычную коммуникативную культуру личности.

Ключевые слова: иноязычное общение, коммуникация, иноязычная коммуникативная культура, языковая личность.

Культура спілкування є предметом дослідження багатьох наук, серед яких філософія, соціологія, психологія. Однак аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури показує, що аналізу культури спілкування бракує повноти й системності.

Узагальнення матеріалів досліджень в галузі спілкування дало змогу виокремити філософський (М.Бубер, А.Камю, Ж.-П.Сартр, К. Ясперс), соціологічний (М.Вебер, О.Конт, К.Поппер, В.В.Розанов), психологічний (О.О.Бодальов, Л.С.Виготський, О.Б.Добрович, М.С.Каган, В.О.Кан-Калік, Г.С.Костюк, Б.Ф.Ломов), соціально-психологічний (Г.М.Андреєва, М.Н.Корнев, А.Б.Коваленко, Л.Е.Орбан-Лембрик, В.В.Москаленко, Т.С.Яценко), психолого-педагогічний (Г.О.Балл, Н.В.Чепелева, В.Т.Циба) та релігієзнавчий (В.П.Москалець, І.С.Свенцицька) підходи до розкриття соціально-психологічних особливостей культури спілкування.

Теоретичні розвідки виявили, що розкриття психологічного аспекту спілкування та його культури передбачає вивчення цього феномену як міжособистісної взаємодії, його ролі у детермінації психічних процесів, функцій і станів. У психологічній науці спілкування є одним із важливих об'єктів дослідження. Дослідження зосереджуються на проблемах міжособистісних взаємин (О.О.Бодальов, М.М.Обозов); спільної діяльності (Г.М.Андреєва, М.Н.Корнев, А.Б.Коваленко, Л.Е.Орбан-Лембрик, М.І.Пірен);

структури діалогу (Г.М.Жучинський, М.М.Ночевник, В.А.Семиченко, В.Т.Циба). Дослідження соціальною психологією проблеми спілкування та його культури має велике значення для поглиблення загального наукового осмислення проблем людини, життя, культури (Г.М.Андрєєва, Г.О.Балл, Л.Е.Орбан-Лембрик, Т.С.Яценко).

У 1960-1970-ті роки різні ХХ ст. аспекти процесу спілкування зацікавили психологів та лінгвістів. Основний акцент було зроблено на психологічні та соціальні характеристики спілкування, семантичну інтерпретацію комунікативних актів, правила та особливості мовленнєвої поведінки. Спілкування окреслюється як ділові або дружні взаємини, обмін думками за допомогою мовних знаків. Основна увага дослідників була зосереджена на психологічних характеристиках учасників спілкування, особливостях мовленнєвої діяльності, правилах мовленнєвої поведінки, але майже не звертали до аналізу механізму спілкування.

У 1980-ті роки різні способи спілкування стали вивчатися соціологами, які займалися аналізом соціальної сутності спілкування. Спілкування розумілося як наслідок закономірностей функціонування суспільства, взаємодії його членів, становлення та розвитку особистості. Тоді ж з'явився логіко-семіотичний та культурологічний інтерес до спілкування, який вивчався в рамках соціо- та психолінгвістики. З позицій цих наукових напрямків стало можливим пов'язати комунікативний акт з особистістю учасника спілкування, розглядати спілкування як феномен того чи іншого типу культури.

При вивченні процесів спілкування зарубіжні дослідники використовують поняття “комунікація”. Цей термін пізніше був прийнятий і вітчизняними вченими. У вітчизняній літературі поняття “спілкування” та “комунікація” найчастіше вживаються як синоніми, хоча при більш детальному аналізі між ними виявляються деякі відмінності. В зарубіжній лінгвістичній літературі термін “комунікація” розуміється як обмін думками та інформацією у формі мовленнєвих або письмових сигналів, що само по собі є синонімом терміна “спілкування”. У свою чергу, слово “спілкування” означає процес обміну думками, інформацією та емоційними переживаннями між людьми. В такому випадку дійсно немає різниці між спілкуванням та комунікацією. З точки зору лінгвістів, спілкування – це актуалізація комунікативної функції мови в різних мовленнєвих ситуаціях.

У психологічній та соціологічній літературі спілкування та комунікація розглядаються як пересічні, але не синонімічні поняття. Термін “комунікація”, який з'явився у науковій літературі

на початку ХХ століття, використовується для позначення засобів зв'язку будь-яких об'єктів матеріального та духовного світу, процесу передачі інформації від людини до людини (обмін уявленнями, ідеями, установками, настроями, почуттями і т. ін. в людському спілкуванні), а також передачі та обміну інформацією в суспільстві з метою впливу на соціальні процеси. Спілкування розглядається як міжособистісна взаємодія людей при обміні інформацією пізнавального або афективно-оціночного характеру. До основних функцій спілкування також належать контактна, покликана задовольнити потребу людини у контакті з іншими людьми, та впливова, яка проявляється в постійному прагненні людини певним чином впливати на свого партнера. Тому спілкування означає вплив, обмін думками, поглядами, взаємодію, а також узгодження, потенційний або реальний конфлікт.

Численні визначення терміна “культура”, які дозволяють відзначити основне, що культура – це сутнісна характеристика особистості, пов'язана з людською здатністю цілеспрямованого перетворення навколишнього світу, в ході якого створюється штучний світ речей, символів, а також зв'язків та відносин між людьми. Все, що зроблено людиною або має до неї відношення, є частиною культури. Комунікація та спілкування є найважливішою частиною людського життя, а значить, частиною культури. Підкреслюючи їх важливість, багато дослідників прирівнюють культуру до спілкування (комунікації). Відомий американський фахівець з міжкультурної комунікації Е. Холл стверджує, що культура – це комунікація, а комунікація – це культура. Виходячи з такого тлумачення, західні вчені зображають культуру у вигляді айсберга, в основі якого лежать культурні цінності та норми, а його вершиною є індивідуальна поведінка людини, що базується на них і проявляється насамперед у спілкуванні з іншими людьми.

Проведений аналіз дає підстави розглядати культуру спілкування як цілісну систему, що складається із взаємопов'язаних моральних та психологічних складових.

Оволодіння іншомовним спілкуванням здійснюється під час навчально-освітнього процесу в рамках професійної підготовки. Навчання є процесом багатоплановим і багатоаспектним [4, с. 29] та включає особистість, яку навчають (студента), навчальний предмет (іноземна мова), зовнішні умови, в яких знаходиться той, хто навчається, викладача. Тому можна виділити такі фактори, що впливають на оволодіння іншомовним спілкуванням: психолого-педагогічні фактори, пов'язані з індивідуально-психологічними особливостями студента, психолінгвістичні та

соціокультурні. Психолого-педагогічні чинники пов'язані із зовнішніми умовами організації процесу навчання, з методами та прийомами викладання. Незважаючи на впровадження комунікативних методів навчання, дослідники відзначають недостатність професійно-мовної підготовки в мовних ВНЗ та на спеціальних факультетах. У дослідженнях Л.А.Хараєвої, наголошується, що студенти-практиканти не завжди вміли здійснити адекватну мовленнєву поведінку при виконанні функцій педагогічного спілкування. У кращому випадку, воно здійснювалося рідною мовою. Іншомовні висловлювання були одноманітні та майже не залежали від етапу навчання [12, с.103]. У навчанні іноземних мов все ще переважають репродуктивні методи, вміння вирішувати комунікативні завдання цілеспрямовано не формуються навіть у студентів спеціалізованих вузів – майбутніх вчителів. Про це свідчить те, що в самій структурі підручників 71,7% вправ направлено на формування інформаційних умінь студентів; 57,8% з них забезпечує розвиток умінь повідомляти, розповідати про щонебудь. Лише 1,2% вправ призначено для розвитку регуляційних умінь, 3,5% – для розвитку афективно-комунікативних умінь, що визначають стиль спілкування” [4, с. 446]. Адже опанувати повною мірою вміннями спілкування можна лише безпосередньо в ситуаціях спілкування (це завдання міг би частково вирішити, наприклад, психологічний тренінг спілкування іноземною мовою). Міжособистісна поведінка освоюється індивідом лише через механізм транситуаційного навчання, що обумовлює національну своєрідність людей [3, с.12].

В організації процесу навчання іншомовного спілкування важливу роль відіграє психологічний тип особистості викладача. Встановлено, що вчителі екстраверти та інтроверти мають різні системи роботи: інтроверти – “вчитель – учень”, екстраверт – “вчитель-клас” [12]. Домінуючий тип мотивації особистості (авторитарний, маніпулятивний, діалогічний) впливає на діалогізацію особистості, її орієнтацію на створення атмосфери співробітництва, встановлення довірчих стосунків, взаєморозуміння зі студентами, що є надзвичайно важливим, оскільки повноцінне спілкування можливе лише в атмосфері співробітництва [8].

Вибір методів навчання та оволодіння іншомовним спілкуванням залежать також від психологічних особливостей самих студентів: від індивідуального досвіду спілкування, від їх перцептивно-рефлексивних здібностей. Далеко не всі студенти, які навчаються в університеті, мають сформовані вміння спілкування рідною мовою, що, безумовно, створює певні проблеми в оволодінні

іноземною мовою. В середніх навчальних закладах майже відсутнє цілеспрямоване навчання спілкуванню. Л. Поварніцина відзначає наявність незначних труднощів спілкування в усіх студентів, що брали участь у дослідженні, 86,2% студентів мали серйозні труднощі хоча б в одній сфері. В одних сферах (спілкування з батьками), труднощі виражалися в тому, що студенти відчували незрозуміння з боку партнера, в інших – у невмінні суб'єкта себе поводити, незнанні як вчинити, що сказати та інше [5].

У дослідженнях В.В.Рижова студенти з вузьким колом спілкування давали низькі показники емоційних станів, комунікативної поведінки, більший відсоток помилок [8]. Індивідуально-психологічні особливості особистості впливають на володіння рідною мовою: ініціативні, середньо-імпульсивні відрізнялися більшою наближеністю мовлення до розмовного стилю, більш простою побудовою мовлення, меншою кількістю мовленнєвих помилок. Студенти, в яких кращі перцептивно-рефлексивні здатності відповідали оптимальним характеристикам стилю спілкування [8].

Важливим чинником у спілкуванні є індивідуальний стиль суб'єкта. У вищезазначених дослідженнях студенти з “оптимальним” стилем краще адаптувалися до екстремальних умов спілкування. Високо та середньо-товариські активно включалися в діалог, аніж в монологічне висловлювання, досить швидко та легко включалися в двосторонню бесіду [8].

Л.А.Хараєва виявила розбіжність в іншомовній мовленнєвій поведінці екстравертів та інтровертів. Екстраверти частіше реагують на мовленнєві вчинки (особливо оціночні), ніж інтроверти, які схильні утримуватися від негативних оцінок. Екстраверти в своїх оцінках впевнені та навіть категоричні. Загальний обсяг мовленнєвих висловлювань екстравертів дещо перевершував загальний обсяг мовленнєвих вчинків інтровертів [12].

За винятком вищезгаданих фактів, проблеми впливу індивідуального стилю спілкування рідною мовою, художніх текстів, психологічних особливостей особистості на оволодіння іншомовним спілкуванням не повністю вивчені.

Психолінгвістичні чинники оволодіння іншомовним спілкуванням пов'язані не лише з відмінностями в будові мов: відмінностями в способах номінації, в системах граматичних форм, синтаксичної організації речення, що відображається в інтерферуючому впливі мови, але й зі способами мовотворення та комунікації, а також мовленнєвою здібністю студентів.

Студенти із сформованими мовленнєвими здібностями рідною мовою реалізують успішно цю здатність при оволодінні іноземною.

Дослідження М.Г. Каспарова показали, що звернення, інформативність, зрозумілість, виразність та інші мовні характеристики висловлювання зазвичай зберігаються при переході на іншомовну мовленнєву діяльність тою ж мірою. Лише обмеженість мовленнєвих засобів може знизити їхній рівень та вплинути на кількісні характеристики мовних механізмів (осмислення, попереджувального синтезу, ймовірного прогнозування і т.ін.). Аналіз характеристик текстів рідною та іноземною мовами, створюваних студентами мовних ВНЗ, показав відсутність в них значних відмінностей за вищезгаданим параметрами [7, с. 10]. Всупереч твердженням про те, що якість мовленнєвих здібностей має біологічну основу і не змінюється під впливом навчання, Е. Савельєва довела, що при відповідній методиці викладання можлива трансформація некомунікативного типу оволодіння іноземною мовою в проміжний та навіть комунікативний тип [9, с. 116].

П.Я. Гальперін, вбачав одну з найбільших труднощів оволодіння мовленням в тому, що об'єктивний зміст думки позбавлений однозначного зв'язку з мовленнєвою формою вираження, оскільки виходячи з одного об'єктивного змісту не можна визначити, яким воно має передатися іноземною мовою. З огляду на те, що для позначення одного і того ж змісту в різних мовах застосовуються різні знаки, необхідно запам'ятовувати зразки застосування мови [2, с. 60]. Зображення та структури не прямо вказують на об'єктивний зміст, а виділяють у ньому певну сторону, ставлять його в певні відносини та повідомляють йому різні характеристики. Ці характеристики пов'язані не лише із самим змістом, але й з обставинами, в яких народжується мовленнєва спільнота. Всі ці параметри (відносини, характеристики, обставини) не співпадають в різних народів. Сенс формальних структур "полягає не в тих мовних об'єктах (або предметному змісті думки), про які повідомляється, а в тих додаткових характеристиках, в тих "уявленнях" про цей зміст, які закріплені за формальними структурами" [2, с. 63-65]. Цей зміст формальних структур мови, тобто власне мовні значення по відношенню до позамовної дійсності, П.Я. Гальперін називає мовною свідомістю [2, с. 66].

Студенти, які вступають до ВНЗ, є не лише сформованими особистостями, зі своїм баченням світу, зі своєю системою цінностей, але й сформованими мовними особистостями, мається на увазі "сукупність здібностей до створення та сприйняття мовних творів (текстів), які різняться ступенем структурно-мовної складності, глибиною та точністю відображення дійсності та певної цільової направленості, що незмінно впливає на оволодіння іноземною

мовою” [6]. Ю.М. Караулов проводить аналогію між мовною особистістю та національним характером, не ототожнюючи ці поняття. Аналогія ж полягає в тому, що і в одному і в іншому випадку носієм національного є відносно стійка в часі, незмінна в масштабі самої особистості, частина її структури, яка є продуктом тривалого історичного розвитку та об'єктом передачі досвіду від одного покоління до іншого. Особливо варто звернути увагу на наявність позачасової інваріантної частини, яка має виразний відбиток національного колориту, на кожному рівні структури мовної особистості. На структурно-мовному рівні це комплекс структурних рис загальнонаціонального мовного типу, на лінгвокогнітивному – базова частина загальної для нації картини світу, на мотиваційному – стійкий комплекс комунікативних рис, які визначають національно-культурну мотивацію мовленнєвої поведінки.

Крім мовних здібностей виробляти та сприймати граматично правильні речення, необхідно володіти невербальними та паравербальними засобами комунікації, правилами ситуативного та контекстного вживання висловлювань, специфічними розмовними нормами, які керують зміною реплік під час бесіди, особливостями обговорення тем. Сюди ж належать знання принципів політесу, які визначають належний спосіб вітання, звернення з проханням, реакції на пропозицію або комплімент, тобто дотримання всіх ритуальних умовностей. Можна виділити ситуації спілкування, де мовні засоби, які використовуються, є чітко регламентованими (ритуали, обряди) та мають найменший ступінь варіативності в межах даної культури. Інші ситуації мають яскраво виражений етикетний характер (вітання). Мовні засоби набагато різноманітніші, однак і їх можна вважати обмеженими. Незважаючи на велику гнучкість та варіативність мовленнєвих засобів, існують свої регламентовані закономірності, інтуїтивно усвідомлювані носіями мови. Слідом за І.П. Тарасовою, можна визначити вимоги до речення-висловлювання, яке породжується учасником процесу комунікації. Воно повинно бути:

- побудоване за правилами граматики цієї мови, за правилами лексико-семантичної сполучуваності, за правилами інтонаційного оформлення;
- відображати в своєму розумінні дійсність (наприклад, ситуацію спілкування) відповідно до мовленнєвомислительних стереотипів сталих в цій мовленнєвій групі;
- відповідним до соціокультурних норм та правил, в даному суспільстві для даної ситуації спілкування;

- таким, що є припустиме та практикується;
- доцільне та доречне [10, с. 76-77].

Дослідники відзначають, що для досягнення адекватного міжкультурного спілкування необхідно домогтися рівноправності рідної та нерідної мов у свідомості фахівця. Це стане можливим, якщо буде усунута “чужість” у свідомості та мова/культура будуть переведені в розряд “вторинної”, але “не чужої” мови, “не чужої” культури” [11]. У зв’язку з цим, ставиться завдання формування в професійного філолога рис вторинної мовної особистості, “здатної проникати в “дух” іноземної мови, яка вивчається, “плоть” культури того народу, з яким здійснюється міжкультурна комунікація” [11, с. 278]. Тоді процес сприйняття повідомлення та розуміння змісту в ході міжкультурної комунікації буде включати не лише декодування означуваного за рахунок його семантизації через кодову систему рідної мови, але й декодування додатково зазначеного на основі використання мовних знань вторинного коду, що дозволить йому вибудувати відповідні припущення та допущення про імпліцитно виражену інформацію, спираючись не лише на свою національну систему образів та уявлень, а й на систему іншомовної культури. Лише наявність в когнітивній свідомості реципієнта образів, аналогічних до тих, якими володіє відправник, може дозволити йому здійснити адекватне розуміння [11].

Виходячи з цього, виділяються такі вміння, якими повинен володіти фахівець з іноземних мов:

- розпізнавати національну мовну особистість як узагальнений образ відповідного мовного типу, на підставі знання про системно-структурні особливості мови, яка вивчається;
- “підключатися” через тексти до іншої “картини світу”, яка реалізується в тезаурусі іншомовної мовної особистості на основі володіння елементами семіотичного коду досліджуваної культури;
- розпізнавати мовну особистість на мотиваційному рівні, її структури, на підставі знань про умови сфер спілкування, комунікативних ситуацій, тобто володіючи національною специфікою відносин між діяльнісно-комунікативними потребами іншомовного спілкування [11].

Тому не випадково сьогодні багатьма дослідниками ставиться завдання формування у студентів спеціалізованих вузів іншомовної комунікативної компетентності, яка “являє собою певний рівень володіння мовними, мовленнєвими та соціокультурними знаннями та вміннями, що дозволяє комунікативно, прийнятно та доцільно варіювати свою мовленнєву поведінку в залежності від функціональних факторів одно- або двомовного спілкування, створює

основу для бікультурного розвитку” [1]. Комунікативну компетентність визначають як комплекс адекватної поведінки в певній ситуації. Комунікативна компетентність у взаємодії з мовною свідомістю (відображення всіх системних зв’язків мовних одиниць) утворює мовну комунікативну компетенцію, тобто вміння адекватно використовувати мовні одиниці для вираження інтенції мовця в залежності від особливостей ситуації. Вона постає як складний механізм здібностей, де нероздільно переплітаються лінгвістичні та соціокультурні вміння, знання правил різного статусу, дотримання яких є обов’язковим для іншомовного спілкування та розвитку іншомовної комунікативної культури особистості.

Отже, аналіз процесу навчання іншомовного спілкування дозволяє виділити ряд факторів, що впливають на оволодіння іншомовним спілкуванням: психолого-педагогічні (організація процесу навчання іншомовного спілкування, методи викладання, характер використовуваних підручників, переважаючий тип вправ, атмосфера взаємин між студентами та викладачем, обумовлена психологічним типом особистості та домінуючою мотивацією); індивідуально-психологічні особливості студента (індивідуальний досвід спілкування студента, його перцептивно-рефлексивні здібності, сформованість вмінь спілкування та стиль спілкування рідною мовою, психологічний тип особистості студента); психолінгвістичні фактори (відмінності в будові мов, національні особливості реалізації мовленнєвої та комунікативної діяльності, мовна здатність студента), соціокультурні фактори. У процесі оволодіння іншомовним спілкуванням недостатньо навчити студентів складати речення іноземною мовою і знаходити лексичні еквіваленти. Необхідно прагнути до формування іншомовної комунікативної культури та рис вторинної мовної особистості. Комунікація включає певну кількість не лише вмінь лінгвістичних, але й психологічних, соціокультурних, якими повинен володіти студент.

Під час комунікації студент повинен правильно вибирати мовні моделі та використовувати їх відповідним чином, при цьому він повинен реагувати досить швидко на репліки свого співрозмовника; вміти розпочати та завершити розмову; вміти визначити статус свого співрозмовника, для того, щоб вибрати відповідний стиль і підтримувати його під час всієї розмови; розуміти наміри співрозмовника, передбачити його реакцію та планувати свою вербальну поведінку; опанувати мовчазними та вокалізованими засобами зворотнього зв’язку, оскільки, якщо один співрозмовник не бачить реакцію іншого, він може втратити суть розмови або зробити хибні висновки; вміти впливати на співрозмовника за допомогою

вербальних та невербальних засобів мови та культури; оволодіти комунікативними стратегіями, стратегіями уникнення конфліктної ситуації або стратегіями згладжування непорозумінь, конфлікту та вживати їх згідно з прийнятими нормами іншомовної комунікативної культури.

Список використаних джерел

1. Беляева Е.И., Антонова Л.А. Языковое сознание и коммуникативная компетенция /Е.И.Беляева, Л.А.Антонова // Психолінгвістика и межкультурное взаимопонимание. – М., 1991. – С.26-28.
2. Гальперин П.Я. К психологии формирования речи на иностранном языке / П.Я.Гальперин // Психолінгвістика и обучение иностранцев русскому языку [Под ред. А.А.Леонтьева и Т.В.Рябовой]. – Изд-во Моск. ун-та, 1972. – С. 60-71.
3. Емельянов Ю.Н. Теория формирования и практика совершенствования коммуникативной компетентности: автореф. дис. ... д-ра псих. наук: 10. 00. 05 / Ю.Н.Емельянов. – Л., 1990. – 38 с.
4. Зимняя И.А. Педагогическая психология: учеб.пособие / И.А.Зимняя. — Ростов н/Д.: Изд-во “Феникс”, 1997. – 480 с.
5. Поварнищина Л.А. Психологический анализ трудностей общения у студентов: автореф. дис. ... канд. псих. наук: 19.00.07 / Л.А.Поварнищина. – М., 1987. – 16 с.
6. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность / Ю.Н.Караулов . – М.: Наука, 1987. – 256 с.
7. Каспарова М.Г. Иноязычные способности как психологическая предпосылка формирования билингвизма / М.Г.Каспарова // Психология билингвизма : Сб. научн. трудов Московского пединститута иностр. языков им. М. Тореза. – М., 1986. – Вып. 260. – С. 5-11.
8. Рыжов В.В. Психологические основы коммуникативной подготовки: автореф. дис.... д-ра псих. наук: 19.00.01 / В.В.Рыжов . – Новосибирск, 1995. – 35 с.
9. Савельева Э.Н. Особенности формирования билингвизма у взрослых в ролевой игре /Э.Н.Савельева // Психология билингвизма: сб. научн. трудов Московского, пединститута иностр. языков им. М. Тореза. – М., 1986. –Вып. 260. – С. 113-119.
10. Тарасова И.П. Концептуальные основы исследования общения/ И.П.Тарасова. – М., 1990. – 117 с.
11. Халева И.И. Вторичная языковая личность как реципиент инофонного текста / И.И.Халева // Язык – система. Язык –

- текст. Язык – способность. – М: Институт русского языка РАН, 1995. – С. 277-285.
12. Хараева Л.А. Речевое поведение в педагогическом общении в зависимости от индивидуально-психологических особенностей студента-практиканта / Л.А.Хараева // Речевое поведение и речевая деятельность студентов на иностранном языке: сб. научн. трудов Московского пединститута иностр. языков им. М. Горького. – М., 1984. – Вып. 242. – С. 100-105.
 13. Jang H.-U. Se montrer poli dans une langue etrangere...Ouf! I Dialogues et cultures. Actes du IX Congres mondial des professeurs de francais. – FIPF, 1997.-P. 198-200.
 14. Kerbrat-Orecchioni // Les interactions verbales. T.1. – P.: Arman Colin. – 319 p.

The article reveals psychological, pedagogical, psycholinguistic, socio-cultural factors of foreign communication, that influence foreign communicative culture of the student's personality.

Keywords: foreign-language communication, communication, foreign language, communicative culture, linguistic identity.

Отримано: 14.12.2011 р.

УДК 376.1-058.862

О.В.Коган, І.Л.Рудзевич

Основні питання соціального супроводу дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

У статті висвітлюються питання соціального сирітства і опіки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Розкривається проблема виникнення психічної депривації у закладах закритого типу, та шляхи її попередження. Доводиться пріоритетність інституту прийомної сім'ї щодо виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Ключові слова: соціальне сирітство, діти-сироти, психічна депривація, батьківське піклування.